



GÖTEBORGS
UNIVERSITET

STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN

”DET KOMMER JU BARA UR KRANEN”

– en intervjustudie om lokalpolitikens ansvar kring dricksvatten och klimatanpassning

Robert Gladh

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Samhällsvetenskapligt miljövetarprogram
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt 17
Handledare:	Anna Bendz
Antal ord	11991

Abstract

Denna uppsats ämnar bringa ljus över hur det kan komma sig att en hållbarhetsmässigt framgångsrik stat som Sverige eventuellt kan ha problem med att implementera klimatanpassningåtgärder. Studiens syfte är att undersöka hur lokalpolitiker i högexponerade kommuner uppfattar klimatanpassning av dricksvattenförsörjningen som politisk fråga relaterat till sitt eget ansvar. Uppsatsen är en kvalitativ intervjustudie vars fynd tyder på att det ansvar lokalpolitiker känner för klimatanpassning av dricksvattenförsörjningen tycks innehålla en strategisk dimension av ansvar, men att denna inte relateras direkt till klimatanpassning av dricksvattenförsörjningen. Denna uppfattning av ansvar antas kunna påverkas av en preferens för mitigationsåtgärder och kortsiktiga politiska intressen. Utifrån resultaten dras slutsatsen att en tydlig ansvarsfördelning i frågor av denna typ är viktig och att klimatanpassningsfrågor kan stå inför ett legitimitetsproblem.

Nyckelord: Risk, ansvar, lokalpolitik, informantintervjuer.

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Bakgrund: Dricksvattenförvaltning i Sverige.....	4
2. Teori och tidigare forskning	6
2.1 Hållbarhet: mitigation och klimatanpassning	6
2.2 Klimatförändringar och dricksvatten.....	7
2.3 Dricksvatten och riskhantering.....	8
2.4 Ansvar	9
2.5 Klimatanpassning på lokal nivå i samspel med andra frågor	10
2.6 Teorins användning i studien	11
2.7 Syfte och frågeställning.....	13
3 Metod och material	14
3.1 Val av undersökningsmetod	14
3.2 Urval.....	14
3.3 Empiriskt material.....	16
3.4 Validitet och reliabilitet.....	16
3.5 Etiska överväganden	17
4. Resultat	18
4.1 Politikerns självupplevda ansvar	18
4.2 Mitigation eller anpassning?	22
4.3 Kortsiktiga intressen och klimatanpassning av dricksvattenförsörjning.....	24
5. Slutsatser	28
7. Referenser	30
Bilaga 1	33

1. Inledning

I en tid då klimatförändringar i allt större utsträckning blir verklighet blir också arbetet för att minska konsekvenserna av dessa allt mer aktuella. På global nivå har dessa frågor länge varit på agendan, men där 1987 års publikation av FN-rapporten *Vår Gemensamma Framtid* (Förenta Nationerna, 1987), populärt också känd som *Brundtlandrapporten*, kan anses markera början på hållbarhetsarbetet som vi känner det idag. Hållbarhetsfrågor hanteras dock inte enbart på global nivå, utan kräver att såväl nationell som lokal nivå också involveras för att kunna uppnå ett framgångsrikt hållbarhetsarbete. Jämfört med andra stater anses Sveriges hållbarhetsarbete höra till det internationella toppskiktet, bland annat med en tredjeplats i Environmental Performance Index (EPI) 2014 (Hsu et al., 2014). Sverige tycks dessutom ha en självbild som pionjär i det internationella miljöarbetet (Granberg och Elander, 2007), där exempelvis överimplementering av utsläppsmål kan nämnas som exempel på detta. I Sverige har dessutom Västra Götalands län pekats ut som den region som i framtiden kommer att bli mest utsatt av framtida klimatförändringar (Källerfeldt et al., 2012, s. 42), vilket också föranleder att omfattande åtgärder på såväl regional som lokal nivå behöver implementeras i denna region.

En av de viktiga samhällsfunktioner som i framtiden kommer att påverkas av klimatförändringar är dricksvattenförsörjningen. Från statligt håll läggs stor vikt vid dricksvattnet i rapporter *En trygg dricksvattenförsörjning*, där dricksvattnet beskrivs som “*en grundläggande förutsättning för samhällets funktionalitet*” (SOU 2016:32, s. 137). Vidare identifieras också klimatförändringar som ett av de grundläggande hot som påverkar dricksvattenförsörjningen. Exempel på effekter från dessa väntade klimatförändringar är ökad nederbörd, risk för jordskred och föroreningar av vattnet (SOU 2014:53; SOU 2015:51; SOU 2016:32). Dessa typer av effekter kan få konsekvenser i form av avbrott i vattenintaget hos reningsverken i Göta Älv, vilket i förlängningen innebär att de drygt 700 000 personer (Boholm & Prutzer 2017, s. 10) i Västra Götalandregionen som är beroende av detta dricksvattenintag drabbas. Detta gör alltså att Sverige står inför en utmaning som innebär att ett av de basala behoven för ett fungerande samhälle hotas av klimatförändringar; en utmaning som i synnerhet är aktuell i Västra Götalandregionen med tanke på dess framtida utsatthet för klimatförändringarnas effekter.

Intuitivt är det rimligt att anta att ett land som Sverige med sitt framgångsrika hållbarhetsarbete skulle kunna hantera detta problem på ett tillfredsställande sätt, men rapporter från både nationellt och regionalt håll har visat på att det finns en diskrepans mellan de klimatanpassningsåtgärder¹ som föreslås för dricksvattenförsörjningen och vilka åtgärder som de facto vidtas för att ta itu med denna problematik (Länsstyrelsen i Västra Götalands län 2014:40; SOU 2016:32, s. 134 f). Här finner vi ett intressant paradoxalt samband som är värt

¹ Klimatanpassning som begrepp hanteras mer utförligt nedan.

att undersöka, där ett föregångsland inom hållbarhet tycks misslyckas med att vidta hållbarhetsåtgärder.

I kontexten för den regionala och lokala dricksvattenförsörjningen är det kommunerna som kan anses stå i centrum. Detta på grund av att kommuner enligt Lagen om allmänna vattentjänster är ansvariga för dricksvattenförsörjning inom kommunen (SFS, 2006:412), vilket innebär att kommunfullmäktige, som innehar den beslutande makten i kommunerna, har en central roll för vilka dricksvattenrelaterade åtgärder som vidtas. Med diskrepansen ovan i åtanke, att de åtgärder som föreslås i nationella och regionala utredningar inte tycks implementeras på kommunal nivå, är det alltså möjligt att detta problem har en kommunalpolitisk dimension. I ljuset av tidigare forskning, där bland annat Hjerpe et al. (2014) påpekar att klimatanpassning uppfattas som teknisk och apolitisk av just lokalpolitiker, skulle detta kunna innebära att lokalpolitiker har ett formellt ansvar för dricksvattenförsörjningen, men att detta ansvar inte bejakas av dem själva. Det skulle därför kunna finnas en skillnad mellan det formella ansvar som ges till politiker och hur politikerna själva upplever sitt ansvar. Denna studie tar fasta på denna möjliga skillnad mellan formellt och upplevt ansvar och ämnar alltså undersöka hur lokalpolitiker ser på sitt ansvar i arbetet med klimatanpassning av dricksvattenförsörjning. Studien kommer att genomföras i Västra Götalandsregionen, där det finns incitament att vidta sådana åtgärder. Detta på grund av att det är den region i Sverige som förväntas bli mest påverkad av klimatförändringar. Uppsatsen hoppas att bidra med insikt om hur en stat som normalt sett tycks vara en av de bästa i världen på hållbarhet möjligen kan ha svårigheter med att vidta nödvändiga hållbarhetsåtgärder på lokal nivå, även om klimatomständigheter att vidta sådana finns.

1.1 Bakgrund: Dricksvattenförvaltning i Sverige

Ansvar för den svenska vattenförvaltningen och miljöarbetet delas av en rad olika aktörer med olika roller och ansvar. Nedan presenteras de huvudsakliga aktörerna och vilket ansvar dessa har i dricksvattenförvaltningen. Gällande dricksvattenförvaltning och miljöförvaltning är det viktigt att skilja dessa åt eftersom de ofta är organisatoriskt åtskilda, där miljöfrågor generellt hanteras av andra institutioner, även om dessa frågor ofta berör varandra. De organisatoriska utmaningarna för miljöarbete och dricksvattenförsörjning behandlas mer utförligt nedan.²

På nationell nivå är Livsmedelverket ansvarig myndighet för samordning av dricksvattenfrågor, särskilt när det gäller anpassningar till klimatförändringar samt kris- och beredskapsplanering gällande dricksvattenförsörjning (SFS 2009:1426). Livsmedelverkets arbete med dricksvatten utgår ifrån EU:s dricksvattendirektiv (Dir. 98/83/EG), där det uppställs minimikrav för dricksvattenkvaliteten, men där också enskilda medlemsländer kan ställa högre nationella krav. Detta direktiv finns i sin tur införlivat i Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30). Ur ett regionalt och lokalt perspektiv är Sveriges 20

² Se även www.miljomal.se för en överblick av det svenska miljöarbetet.

länsstyrelser och 290 kommuner de centrala aktörerna, där kommuner har en hög grad av självständighet i enlighet med det kommunala självstyret. Gällande dricksvattenförsörjning är kommuner enligt Lagen om allmänna vattentjänster (SFS 2006:412, 1, 6 §§) skyldiga att förse invånarna med dricksvatten *“i ett större sammanhang, om det behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön”*. Länsstyrelsernas ansvar i detta består i att utöva tillsyn över den verksamhet kommuner har ansvar för (ibid., 51 §). Detta gör att det på lokal nivå är kommunerna själva som ansvarar för dricksvattenförsörjningen och att respektive länsstyrelse kontrollerar att detta görs enligt gällande nationella bestämmelser.

I och med kommunerna i stor utsträckning kan bestämma själva hur dricksvattenförsörjningen ska organiseras så kan denna organisation se olika ut från kommun till kommun. Gemensamt för samtliga organisatoriska lösningar för dricksvattenförsörjningen är dock att dessa grundar sig på politiska beslut, vilket gör kommunfullmäktige till den instans som ytterst bestämmer hur organisationen ska se ut. När det gäller den praktiska driften och produktionen av dricksvatten ligger i vissa fall dricksvattenförsörjningen under ett kommunalt bolag, där styrelsen i bolaget är politiskt tillsatt, medan det i andra fall är fackförvaltningen i kommunen som ansvarar för dricksvattenförsörjningen. Ett tredje alternativ är att en kommun som saknar dricksvattenproduktion låter en annan kommun stå för produktionen för att sedan köpa in dricksvattnet till sin egen kommun. Till skillnad från andra samhällsfunktioner som kommuner ansvarar för, så finansieras dricksvattenförsörjningen genom avgifter istället för skatter. Storleken på avgiften bestäms av kommunfullmäktige, men får inte överskrida kostnaden för att ordna och driva VA-anläggningen (ibid., 30 §).

Utöver de tre offentliga aktörer som huvudsakligen ansvarar för dricksvattenförsörjningen på nationellt, regionalt och lokalt plan finns det också ett antal andra aktörer som är inblandade i Västra Götalandsregionen: Svenskt Vatten, som är branchorganisation för VA-organisationerna i Sverige; Havs- och Vattenmyndigheten; Göta Älvs vattenråd, (regionalt samverkansorgan för vattenresurserna i Göta Älv); Göteborgsregionens kommunalförbund (samverkansorganisation för 13 kommuner i Västsverige), för att nämna några. Utöver detta tillkommer också enskilda verksamhetsutövare och andra vattenorganisationer som på olika sätt är involverade i arbetet med dricksvattnet. Sammanfattningsvis kan säga att dricksvattenförvaltning är ett komplicerat område där många aktörer och intressen är inblandade.

2. Teori och tidigare forskning

Nedan ges en redogörelse för den forskning och de rapporter som är relevanta för denna uppsats. Kapitlet börjar med en genomgång av globalt vedertagna definitioner inom hållbarhet och fortsätter sedan med ett antal rubriker som behandlar tidigare forskning. Dessa består av klimatmässiga risker som är relaterade till dricksvattenförsörjning, riskhantering, varpå två rubriker under vilka uppsatsens centrala delar behandlas: hur ansvarsbegreppet ska förstås i relation till risk och vilka faktorer som kan tänkas påverka detta ansvar. Slutligen behandlas hur tidigare forskning och teorier ligger till grund för uppsatsens syfte och frågeställningar.

2.1 Hållbarhet: mitigation och klimatanpassning

Publikationen av rapporten *Vår Gemensamma Framtid* anses på många sätt vara början på miljöforskningen som vi känner den idag genom att popularisera begreppet *hållbarhet*, där detta begrepp definieras enligt följande:

“Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs”
(Förenta Nationerna, 1987)

I begreppet *hållbarhet* finns det också ett tredimensionellt perspektiv som innehåller social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Dessa tre dimensioner behöver tas i beaktande när hållbarhetsarbete tillämpas i praktiken.

International Panel on Climate Change (IPCC), grundat 1988 av Meteorologiska Världsorganisationen och FN:s miljöprogram (UNEP), har genom åren publicerat ett antal inflytelserika rapporter gällande hållbarhet, där de bland annat menar att hållbarhetsarbetet generellt brukar delas in i två kategorier av åtgärder: mitigation och anpassning. Mitigation syftar i det här sammanhanget i första hand på minskningar av utsläpp av växthusgaser som påverkar atmosfären och definieras av IPCC som:

“A human intervention to reduce the sources or enhance the sinks of greenhouse gases” (IPCC, 2014, s. 125)

Den andra kategorin avser samhällelig anpassning till väntade eller aktuella klimatförändringar:

“The process of adjustment to actual or expected climate and its effects. In human systems, adaptation seeks to moderate or avoid harm or exploit beneficial opportunities. In some natural systems, human intervention may facilitate adjustment to expected climate and its effects.” (IPCC 2014, s. 118)

Sådana åtgärder skulle ur ett dricksvattenperspektiv exempelvis kunna vara barriärer som skyddar mot havsnivåhöjning, översvämningssäkra byggnader, installation av flodskydd eller minskad andel asfalterad mark för att underlätta hantering av dagvatten.

2.2 Klimatförändringar och dricksvatten

Klimatförändringar ger upphov till olika påverkan på en rad olika samhällsfunktioner – däribland också dricksvattenförsörjningen, men de prognoser som förutsäger hur omfattande konsekvenserna av klimatförändringarna kommer att bli präglas av en osäkerhet som bottnar i den mångfald av faktorer som involveras av klimatförändringar. De möjliga globala risker som nämns av IPCC involverar torka, ökad nederbörd, högre temperatur och extremt väder (Bates et al., 2008).

För dricksvattenförsörjningen i Göta Älv innebär detta att det finns risker med dricksvattenförsörjningen relaterade till klimatförändringar, något som också har påpekats av flertalet nationella och regionala utredningar (SOU 2014:53; SOU 2015:51; SOU 2016:32; Källnerfeldt et al., 2012). Riskerna i området kring Göta Älv bedöms vara ökad nederbörd, högre medeltemperatur och stigande havsnivåer, där dessa risker i sin tur får andra konsekvenser i form av exempelvis sjukdomsspridning, översvämning och jordskred.

De ökade översvämningarna och nederbörden bedöms medföra en ökad risk för jordskred. Detta sker när kraftiga regnfall eller översvämningar får som följd att torrskorpa i marken bryts loss och en större sammanhängande jordmassa kommer i rörelse. Göta Älvdalen bedöms redan idag ha en benägenhet för jordskred; en risk som alltså ytterligare bedöms öka i och med klimatförändringarna (Källnerfeldt et al., 2012, s. 33 f). Jordskred kring Göta Älv får konsekvenser i form av förstörd infrastruktur, men kan också utgöra en risk för dricksvattenförsörjningen i och med att förorenade sedimentlager längs Göta Älv kan förflyttas ned i älven och på det sättet förorena dricksvattenintaget. På samma sätt kan både översvämningar och jordskred ge upphov till spridning av sjukdomar och skadliga organismer (Hunter, 2003). Vidare bedöms också saltvatteninträngning i Göta Älv från framtida havsnivåhöjning vara en risk som kan påverka dricksvattenförsörjningen så till vida att saltvatten som tränger in i Göta Kanal från havet gör vattnet vid dricksvattenintaget otjänligt. Klimatförändringar kan förutom detta också innebära indirekta effekter på dricksvattenförsörjningen, där exempelvis ökad användning av pesticider i jordbruk och dess avrinning till både grundvatten och ytvatten bedöms kunna förorena dricksvattenintaget (Emelko et al., 2011).

På grund av dessa risker menar forskning att det behövs skydd och mitigationsåtgärder för att bygga upp en kraftigare beredskap för dessa risker (Boholm & Prutzer, 2017, s. 7). Bland annat föreslås mer effektiva och frekventa mätningar av föroreningar som kan vara potentiella hot för mänsklig hälsa och att dessa frågor behöver adresseras av lokala beslutsfattare (Jung et al., 2014). Från regionalt håll i Västra Götaland har det identifierats att klimatanpassningsåtgärder kring Göta Älv behöver göras för bland annat byggnader, vägar samt vatten- och avloppssystem (Källnerfeldt et al., 2012, s. 45 f).

Klimatförändringar väntas alltså vara något som påverkar dricksvattenförsörjningen såväl globalt som regionalt i Västra Götaland. Detta gör att både planering och investeringar kommer att behövas (Wols et al., 2016). De huvudsakliga riskerna som kan tänkas påverka

dricksvattenförsörjningen i Västra Götaland och Göta Älv involverar ökad nederbörd, högre medeltemperatur och stigande havsnivåer. Dessa väntas i sin tur ge upphov till ökad risk för saltvatteninträngning, jordskred och översvämningar med risk för föroreningar och smittspridning som följd. Även indirekta effekter bedöms kunna påverka dricksvattenförsörjningen i form av ökade pesticidutsläpp från åkermark. Både tidigare forskning och regionala rapporter har identifierat och föreslagit möjliga åtgärder för att hantera dessa risker.

2.3 Dricksvatten och riskhantering

Begreppet *risk* kan innehålla flera olika dimensioner beroende på vad som åsyftas, något som också gör att risk kan definieras på ett flertal olika sätt. Det kan exempelvis handla om risk i monetära termer eller relaterat till socioekonomiska konsekvenser, men generellt är det dock möjligt att förstå risk genom att tre elementära frågor ställs (Lindhe, 2010, s. 10):

- Vad kan hända?
- Hur sannolikt är det?
- Vilka är konsekvenserna?

Baserat på dessa frågor kan sedan beslutsfattare vidta åtgärder beroende på hur risken värderas. Ytterligare en fråga som aktualiseras när risk diskuteras är “Hur säkert är säkert nog?” (Fischhoff et al., 1978), som i ett klimatanpassningsperspektiv kan förstås som de avvägningar man tvingas göra mellan osäkra konsekvenser från klimatförändringar och hur omfattande klimatanpassningsåtgärder som ska vidtas. Samarbetsfrågor blir också aktuella när klimatanpassningsåtgärder och risk diskuteras. Detta på grund av att klimatanpassningen ger upphov till utmaningar som tenderar vara såväl geografiskt som institutionellt gränsöverskridande. Denna typ av riskhantering som involverar ett större antal aktörer brukar kallas för risk governance; ett begrepp som är relevant när klimatanpassning av dricksvattenförsörjning i Göta Älv diskuteras. Detta innebär att det ställs krav på såväl politiska institutioner som förvaltning att initiera samarbete inom ramen för riskhantering och klimatanpassning (Karlsson 2009, s. 5).

I området kring Göta Älv har det gjorts flertalet studier gällande riskhantering. Bendz (2016) är ett exempel på detta, där politiker och tjänstemän i sju Göta Älv-kommuner intervjuats om deras syn på risk governance relaterat till dricksvattenfrågor. Resultaten pekar på att samarbete för att hantera dricksvattenrelaterade risker inte nödvändigtvis behöver förekomma, även om det finns uppenbara fördelar att göra detta. Detta tros ha sin förklaring i oklar ansvarsfördelning, egenintresse samt att misstro tycks prägla inställningen till samarbete. Även Boholm och Prutzer (2017) har genomfört en intervjustudie som undersökt hur svenska experter uppfattar risk relaterat till dricksvatten och klimatförändringar. I studien framhålls att experter är medvetna om de risker som finns, men att ett hinder till varför klimatanpassningsåtgärder inte vidtas är att dessa frågor inte tycks tas upp på politisk nivå. Lösningen på problematiken anses vara ökad kunskap inom organisationen, effektivare

samarbete kring dricksvattenfrågor och en tydlig ansvarsfördelning. För att åstadkomma detta lyfts tillit fram som en nyckelfaktor.

Ett annat relaterat och frekvent förekommande begrepp i riskforskningen är *sårbarhet*. Denna kan förstås som en av de inneboende komponenterna i risk och syftar på de interna faktorerna i systemet, exempelvis hur väl ett reningsverk är rustat mot kraftigt regnfall, istället för externa faktorer, som i det här exemplet hade varit själva regnfallet (Aven, 2007). Jonsson et al. (2012) har i en fallstudie av två kommuner längs Göta Älv undersökt hur städer hanterar klimatmässig sårbarhet. I studien påpekas det att förvaltningens fokus behöver skifta från ett fragmenterat förhållningssätt till ett mer integrerat perspektiv på såväl klimatanpassning som hållbarhet i övrigt. Detta är något som anses kunna gynna den lokala förvaltningens arbete med klimatanpassning bortom det lokala styret.

De punkter som lyfts inom tidigare forskning inom risk är framför allt relaterade till ett inkluderande samarbete mellan aktörer, samt att detta samarbete behöver präglas av ömsesidigt förtroende. Detta för att det tycks ligga i samtliga aktörers intresse att samarbeta i arbetet med klimatanpassning, men att detta nödvändigtvis görs även om incitament finns. Det påpekas även att riskhanteringen kring Göta Älv påverkas av att klimatanpassningsfrågor inte tycks adresseras från politiskt håll. En annan poäng som lyfts av tidigare forskning tangerar vikten av ett tydligt definierat ansvar som en faktor för att på ett tillfredsställande sätt hantera risker kopplade till dricksvattenförsörjning.

2.4 Ansvar

Anthony Giddens fastslog 1990 att "*Risk is always related to security and safety. It is also always connected to responsibility*". Han fastslog även att ansvar är ett svårdefinierat och mångfacetterat begrepp som å ena sidan kan förknippas med kausalitet och ägande av en handling, men å andra sidan också kan vara förknippat med en etisk skyldighet att handla (Giddens 1990, s. 8). I en studie som undersöker nederländsk översvämningsprevention av Neuvel och van den Brink (2008) belyses olika typer av ansvar. Här tas det fasta på Giddens definition av ansvar, men det görs också en distinktion mellan passivt och aktivt ansvar som av författarna formuleras som *accountability* respektive *commitment*, som i sig hanterar två olika aspekter av ansvar: Passivt ansvar, eller *accountability*, är externt ansvarsutkrävande; alltså förmågan att bli belönad eller bestraffad för sina handlingar av tredje part, medan aktivt ansvar, eller *commitment*, är en plikt känsla gentemot särskilda handlingar eller uppgifter. Studien pekade på att otillräckligt passivt ansvar gjorde att beslutsfattare inte heller kände aktivt ansvar att vidta preventiva åtgärder mot översvämnings och visade på hur ett bristande ansvarsutkrävande kan påverka beslutsfattarens agerande (ibid., s. 877).

Området runt Göta Älv karaktäriseras av en administrativ och organisatorisk fragmentering (Karlsson, 2009), varför också frågor kring ansvar och ansvarsutkrävande blir relevanta att behandla när dricksvattenförvaltningen i detta område berörs. Som nämns ovan identifieras ett antal risker och hur dessa hanteras beror i stor utsträckning på samarbete och förtroende mellan de inblandade aktörerna. En annan aspekt av riskhanteringen är ansvaret och

ansvarsutkrävandet i arbetet med riskhantering och klimatanpassning, något som flertalet gånger har lyfts fram som särskilt viktigt i frågor som rör klimatförändringar (Betsill & Bulkeley, 2007; Naess et al., 2005; Neuval & van der Brink, 2009; Storbjörk, 2007).

Karlsson (2009) har genomfört en intervjustudie som undersökt hur ansvaret kring riskhantering av tre olika identifierade risker (översvämning, jordskred samt dammkollaps) uppfattas av inblandade aktörer. Karlsson menar exempelvis att oavsett vilken typ av risk som identifierades och hanterades av inblandade aktörer, tycks den ansvarsfördelningen vara något som var av stor betydelse. Ansvaret och ansvarsutkrävandet upplevdes ofta som oklart och tvetydigt, vilket fick som följd att vissa kommuner drog nytta av det oklara ansvaret, medan andra blev lidande av det på grund av bristande vägledning (ibid., s. 27). Studien framhåller också att det kan finnas en skillnad i formellt och informellt ansvar; att det formella ansvaret är förhandlingsbart mellan inblandade aktörer och att det i praktiken inte nödvändigtvis behöver följa det ansvar som formellt har upprättats (ibid.).

Ytterligare en fallstudie i en svensk kontext (Storbjörk, 2007) har undersökt hur, när och under vilka förutsättningar som klimatanpassning sker. Fynden visar på en uppfattning hos kommuner där någon annan förväntas ta ansvar och genomföra klimatanpassningsåtgärder, även fast kommunerna själva är ansvariga för dessa frågor (ibid., s. 467). Här tas återigen den möjligt oklara ansvarsfördelningen upp som en viktig faktor som påverkar implementeringen av klimatanpassningsåtgärder på ett negativt sätt.

Sammanfattningsvis kan sägas att ansvar är intimt kopplat till hur klimatförändringar och klimatanpassningsåtgärder hanteras, men också att det är ett komplext begrepp som är möjligt att definiera på många olika sätt. En definition involverar passivt och aktivt ansvar och kan delvis förklara varför beslutsfattare agerar på ett visst sätt gällande klimatanpassningsfrågor. Tidigare forskning menar också att oklar ansvarsfördelning kan ha en negativ inverkan på implementeringen av klimatanpassningsåtgärder på lokal nivå.

2.5 Klimatanpassning på lokal nivå i samspel med andra frågor

Till skillnad från mitigation så anses klimatanpassning i många fall vara lokalt baserad (Granberg & Elander, 2007). Trots detta tycks lokal politik i större utsträckning handla om mitigationspolitik. Granberg och Elander (ibid.) påpekar detta i en studie som undersökt hur svenska kommuner hanterar hållbarhetsfrågor. Möjligheten att på lokal nivå påverka utsläppen av växthusgaser anses vara minimal, något som enligt dem borde ge incitament för att vidta klimatanpassningsåtgärder. Utöver detta anses också följderna av att inte vidta klimatanpassningsåtgärder få allvarigare konsekvenser på det lokala planet i form av översvämningar och andra naturkatastrofer, vilket också borde motivera fler åtgärder av denna typ. Fyndet i studien pekar dock åt motsatt håll – att mitigationsåtgärder prioriteras över klimatanpassning. Detta beskrivs av författarna som paradoxalt, med tanke på den *mikroskopiska* möjligheten att på lokal nivå påverka utsläpp från växthusgaser (ibid., s. 545 f). Detta beskrivs också som *paradoxalt*, med tanke på hur viktiga klimatanpassningsåtgärder bedöms vara för att förhindra lokala naturkatastrofer.

Det finns även andra studier som pekar i samma riktning – att mitigation föredras framför klimatanpassning (Bulkeley, 2010; Hjerpe et al., 2015). Hjerpe et al. (ibid.) menar exempelvis i sin studie om hur lokalpolitiker uppfattar sin roll i förhållande till klimatförändringar, att det finns få institutionella incitament för lokalpolitiker att vidta klimatanpassningsåtgärder, vilket får som följd att mitigationspolitik blir mer frekvent förekommande. Hjerpe et al. menar också att mitigation används som ett medel för att visa på medvetenhet om klimatförändringar, medan klimatanpassningen inte på samma sätt är en attraktiv politisk fråga. Utöver detta, att mitigation tycks ha en mer framträdande roll än klimatanpassning, visar också rön från Hjerpe et al. (ibid., s. 856) att det finns en mer framträdande uppfattning om klimatanpassningen som apolitisk och teknisk, snarare än en strategisk fråga för politiker (ibid., s. 856), vilket också kunna vara ett område som därför negligeras av beslutsfattare. Liknande tankar återfinns också hos Klein et al. (2015), som i en fallstudie i Helsingfors kommer fram till att utformningen och implementeringen av anpassningsåtgärder ses som något apolitiskt och något som experter snarare än politiker ägnar sig åt.

Kortsiktiga beslut brukar nämnas som tänkbara anledningar till det är svårt att legitimisera politiska beslut som genererar samhällsnytta på lång sikt. I denna problembeskrivning passar klimatanpassningen in. Såväl Hjerpe et al. (2015) som Runhaar et al. (2012) menar att en av anledningarna till att klimatanpassningen inte ges lika stort utrymme kan bero på konkurrerande, mer kortsiktiga intressen. Klimatanpassning kräver ofta större investeringar i infrastruktur och möjligt kostsamma omorganiseringar. Detta, kombinerat med de långa tidshorisonter som ofta klimatanpassningar har, gör att incitament för att ägna sig åt frågor med kortare tidshorisonter och mer direkta effekter är tänkbara faktorer till varför klimatanpassning inte är lika framträdande på agendan. Vidare poängterar såväl Hjerpe et al. (2015) som Bulkeley (2010) dessutom att klimatpolicy i större utsträckning tycks handla om mitigation snarare än klimatanpassning.

Klimatanpassningen på lokal nivå tvingas alltså att konkurrera med en mångfald av intressen. På kommunal nivå finns det exempelvis frågor om förskola, äldreomsorg och utbildning som möjligen kan anses vara mer attraktiva frågor än klimatanpassningen (Hjerpe et al., 2015, s. 857). Vissa rön tyder till exempelvis på att klimatanpassningsfrågan ses som apolitisk och teknisk och att den därför har svårt att hävda sig gentemot mitigationen som av politiker tycks vara ett mer handfast styrmedel för att adressera klimatförändringar. Utöver detta bedöms också klimatanpassning påverkas negativt av mer kortsiktiga politiska intressen, vilket gör att investeringar som ger avkastning på sikt inte prioriteras.

2.6 Teorins användning i studien

Vi kunde tidigare dra slutsatsen från empirin att ansvaret för förvaltningen av dricksvatten berör ett stort antal aktörer (Jonsson et al., 2012), varför också det integrerade samarbetet lyfts fram som något vitalt för att klimatanpassning ska fungera på ett effektivt och tillfredsställande sätt (ibid.). I och med att politiker fattar de beslut som ska implementeras av förvaltning kan de spela en central roll i arbetet med klimatanpassning av

dricksvattenförsörjning. Den bild av klimatanpassningsfrågan som träder fram, ur ett politikerperspektiv, är att den möjligen inte är av politisk natur, utan snarare anses vara teknisk (Hjerpe et al., 2015). Detta borgar för en intressant undersökning av hur det stora antalet aktörer, med den svåra ansvarsfördelningen som följd, samspelar med den möjligt apolitiska uppfattningen av klimatanpassningen. Kan det exempelvis vara så att politiker inte anser sig ansvara för klimatanpassningen? Från regeringshåll har det redan konstaterats att klimatanpassningen av dricksvattenförsörjningen är eftersatt (SOU 2016:32, s. 134 f). Det är således möjligt att detta är ett symptom på den eventuellt oklara ansvarsfördelningen och uppfattningen om klimatanpassning som fråga. Detta skulle dessutom också kunna förklara varför dessa frågor inte tycks ägnas lika mycket uppmärksamhet.

Flertalet tidigare rön påpekar också att mitigationspolitik tycks prioriteras över klimatanpassning, där mitigationen bland annat anses vara mer konkret än klimatanpassningsfrågan. En annan dimension av samma problematik är konflikten mellan kort- och långsiktiga intressen. Kombinationen mellan dessa två faktorer skulle tillsammans kunna bidra till att förklara dynamiken mellan politik och klimatanpassning, men också bidra med insikt om hur långa tidshorisonter påverkar hur politiker prioriterar intressen.

Tidigare diskuteras även hur Västra Götalandsregionen väntas blir mer påverkad av klimatförändringar än resten av Sverige. Detta ger ytterligare en dimension till vår studie eftersom den klimatomässiga utsattheten är ett tänkbart incitament till varför det borde finnas kunskap och en uppfattning om hur arbetet om klimatanpassningen av dricksvattenförsörjningen ska se ut. Om kortsiktiga intressen ges företräde åt de långsiktiga skulle det vara svårt för politiska beslutsfattare att legitimisera, men framför allt genomdriva beslut som involverar klimatanpassning.

Det som denna uppsats önskar undersöka är alltså hur lokala politiker ser på sitt eget ansvar gällande klimatanpassning av dricksvattenförsörjning. Den tidigare forskningen har bidragit med insikt om både hur tjänstemän, experter och politiker ser på klimatanpassning och hur ansvaret och andra faktorer kan påverka denna syn. Tidigare studier har undersökt såväl hållbarhetspolitik i allmänhet som klimatanpassning, men meningen med denna uppsats är att undersöka politiska beslutsfattares uppfattning av ansvar i ett specifikt fall av klimatanpassningen, nämligen klimatanpassning av dricksvattenförsörjning. Med det som nämns ovan i åtanke har tre huvudsakliga teman valts för uppsatsen:

- Politikerns självupplevda ansvar;
- Mitigation eller anpassning samt
- Kortsiktiga intressen och klimatanpassning av dricksvattenförsörjning.

Det är alltså tänkbart att det finns ett samband mellan detta ansvar och kortsiktiga politiska intressen, det vill säga att kortsiktiga intressen kan förändra vilken bild lokalpolitikern har av sitt ansvar för klimatanpassningen. Därtill önskar jag också undersöka om lokalpolitik handlar

mest om mitigation eller klimatanpassning. Detta eftersom även kortsiktiga intressen kan tänkas ha en påverkan på om klimatanpassningfrågor adresseras av politiker eller inte.

2.7 Syfte och frågeställning

Uppsatsens syfte är att beskriva hur lokalpolitiker i högexponerade kommuner³ uppfattar klimatanpassning av dricksvattenförsörjningen, som en politisk fråga, relaterat till sitt eget ansvar.

Forskningsfrågorna för uppsatsen är således:

- Hur ser lokalpolitiker i högexponerade kommuner på sitt ansvar i arbetet med klimatanpassning av dricksvattenförsörjning?
- Handlar lokal politik mest om mitigation eller anpassning?
- Hur påverkar kortsiktiga intressen arbetet med klimatanpassning av dricksvattenförsörjning?

³ I sammanhanget syftar "högexponerade kommuner" på kommuner som i framtiden väntas bli mer påverkade än andra av klimatförändringar.

3 Metod och material

Under denna rubrik redovisas uppsatsens metodval och diskussioner kring dessa. Kapitlet inleds med att val av undersökningsmetod och uppsatsens urval behandlas. Därefter följer en genomgång av det empiriska materialet för uppsatsen, en diskussion knuten till validitets- och reliabilitetsaspekter samt en rubrik som resonerar kring etiska överväganden.

3.1 Val av undersökningsmetod

I och med att uppsatsens syfte och frågeställningar ämnar undersöka olika aspekter av lokalpolitikerns egna tankar kring sitt ansvar gällande klimatanpassning av dricksvattenförsörjning så kräver det att vi på ett djuplodande sätt kommer åt enskilda personers tankar kring specifika frågor. På grund av detta är uppsatsen byggd på material från semistrukturerade individuella respondentintervjuer (Esaiasson et al., 2017, s. 262; Ekengren & Hinnfors, 2012, s. 83). Intervjumetoden valdes till förmån för exempelvis en enkätundersökning på grund av att den på ett mer uttömmande sätt bedömdes kunna besvara forskningsfrågorna. Detta på grund av att samtalsintervjuer ger större möjlighet till följdfrågor och således också en större möjlighet att kunna utröna detaljer och få fram fler nyanser i svaren hos respondenterna. Frågorna som ställdes intervjupersonerna var därför öppna och tanken var att ge dem stort utrymme att utveckla sina tankegångar.

Intervjuerna strukturerades efter en intervjuguide (se bilaga 1) som behandlar uppsatsens tre centrala teman:

- Politikerns självupplevda ansvar;
- Mitigation eller anpassning? Samt
- Kortsiktiga intressen och klimatanpassning av dricksvattenförsörjning

Angående platsen för intervjuerna var det en ambition att göra dessa på en plats där intervjupersonen kunde känna sig trygg. Därför gjordes samtliga intervjuer på arbetsplatsen eller i hemmet.

3.2 Urval

Uppsatsens urval är strategiskt till sin natur och är det i och med att uppsatsens geografiska avgränsning fokuserar på kommuner som fick sitt dricksvatten från Göta Älv. Kommuner runt Göta Älv valdes på två huvudsakliga grunder: den första har att göra med att Västra Götalandsregionen (och Göta Älv) väntas bli mer utsatt för klimatförändringar än andra regioner i Sverige (Källerfeldt et al., 2012, s. 42); den andra för att Göta Älv har viktiga samhällsfunktioner, där bland annat 700 000 personer är beroende av dricksvattenförsörjningen från Göta Älv (Boholm & Prutzer, 2017, s. 10). Såväl mitigation som klimatanpassning är två ämnen som får anses tekniska, vilket också krävde att intervjupersonerna var tillräckligt pålästa för att kunna svara på frågor i ämnet. Detta gjorde att urvalet för uppsatsen gjordes från politiker aktiva i den politiska facknämnd som ansvarar för dricksvattenförsörjningen i kommunen. Undantaget för facknämnderna finner vi i

intervjun med en representant från Trollhättans kommun, där intervjupersonen är aktiv i styrelsen för det kommunala bolaget.

Gällande vilka kommuner som valts för uppsatsen har dessa valts på grundval av att få en maximal variation (Esaiasson, 2017, s. 238) inom den relevanta gruppen för uppsatsen. Detta gör att kommunernas geografiska placering, befolkningsmängd och huruvida de själva producerar eller köper in sitt dricksvatten från en annan kommun är variabler som har varit centrala för vilka kommuner som slutligen valts. Den geografiska aspekten är relevant att variera på grund av att det är tänkbart att representanter längre söderut – alltså närmare Göta Älvs utlopp i Kattegatt – har en annan uppfattning av de frågor som ställs än exempelvis en representant från Trollhättans kommun, som är den längst norrut belägna kommunen för uppsatsen och således också närmare Göta Älvs inlopp från Väneren. Dessa skillnader kan till exempel bero på topologiska faktorer och i vilket ordning kommunerna i fråga får ta del av vattnet i Göta Älv, där exempelvis Lilla Edet tidigare har haft olyckor med jordskred och därför möjligen kan ha en större kompetens gällande sådana frågor. Befolkningsmängden har varierats eftersom det tänkas finnas en större kunskapsbas i större kommuner och således också en större medvetenhet om problematiken där. Samma princip har även tillämpats gällande huruvida kommunerna själva producerar sitt dricksvatten eller köper in det från närliggande kommun, där Öckerö kommun köper in sitt dricksvatten från Göteborgs stad och därför möjligen inte har samma kunskap om dessa frågor som övriga kommuner. På dessa grunder har alltså följande kommuner valts för uppsatsen, ansvarig facknämnd eller kommunalt bolag inom parentes:

- Trollhättans kommun (Trollhättan Energi AB)
- Öckerö kommun (Bygg och miljönämnden)
- Kungälv kommun (Miljö- och byggnadsnämnden)
- Lilla Edet (Miljö- och byggnämnden)
- Göteborg Stad (Kretslopp och Vattennämnden)

Det totala antalet intervjuer som gjordes var sex stycken, där fokus låg på att samtliga utvalda kommuner skulle representeras i form av åtminstone en intervju. Göteborgs Stad finns dubbelt representerad i uppsatsen. Här gjordes en avgränsning gällande antalet intervjuer som skulle göras. Diskussionen som föregick urvalsavgränsningen handlade om vilka möjliga slutsatser som var möjliga att dra kontra mängden material. Bedömningen som gjordes, med förhoppningen att kunna dra mer välgrundade slutsatser från materialet, var att sex intervjuer skulle ge upphov till en hanterbar datamängd som i slutändan skulle rendera i bättre forskningsresultat. Eftersom uppsatsen ifråga är kvalitativ bedömdes mängden material, alltså antalet intervjuer, vara underordnad möjligheten att bearbeta materialet och dra välgrundade slutsatser så länge någon form av teoretisk mättnad nåddes (Esaiasson et al., 2017, s. 237), vilket föranledde valet att göra sex intervjuer istället för ett större antal. Detta innebär detta också att uppsatsen inte har några ambitioner att kvantifiera de tankemönster som uppvisas, vilket i förlängningen gör att uppsatsen inte heller har några generaliserande

ambitioner, utan avser att endast blottlägga de tankemönster som uppvisas av intervjupersonerna.

3.3 Empiriskt material

Det empiriska materialet består av att intervjuerna, efter intervjupersonernas uttryckliga godkännande, spelades in och sedan transkriberades. När materialet sedan analyserades så kodades materialet om baserat på de indikatorer som uppsatsen ämnar undersöka: självupplevt ansvar; mitigation eller anpassning samt kortsiktiga politiska intressen. Utöver detta har också minnesanteckningar från intervjusituationen också använts.

3.4 Validitet och reliabilitet

Först och främst kommer under denna rubrik begreppsvaliditeten kring termen “ansvar” att diskuteras. I operationaliseringar av teoretiska begrepp föreligger alltid en kronisk risk för låg begreppsvaliditet (Esaiasson, 2017, s. 58). Operationaliseringen av ansvar har gjorts genom att termen uttryckligen har använts i intervjusituationen. Att göra på ett sådant sätt lämnar således begreppet öppet för tolkning hos intervjupersonen, som inte nödvändigtvis behöver ha samma uppfattning av begreppet *ansvar* som författaren eller andra personer har. Denna problematik hanterades genom att flertalet frågor kring ansvar, kombinerat med frågor om samarbete, ställdes till intervjupersonerna i en ansats att genom flera frågor mäta samma fenomen – i detta fall uppfattningen om ansvar. En högre begreppsvaliditet i det här fallet, det vill säga en vedertagen och beprövad definition av begreppet *ansvar* hade kunnat ge möjlighet till djupare analys av materialet och möjligen också mer tillförlitliga och kontrollerbara resultat, i och med att studien med större enkelhet då hade kunnat replikeras. Diskussionen kring begreppsvaliditet blev också aktuell när frågor kring begreppet *miljö* ställdes till intervjupersonerna. Miljö innehåller fler aspekter än just hållbarhetens mitigation och anpassning, vilket fick som följd att intervjupersonerna, särskilt de som var aktiva i en facknämnd där bygglovsfrågor var frekvent förekommande, relaterade till miljön som en bygglovs- eller bullerfråga. Här hade troligen med fördel ett begrepp som till exempelvis *hållbarhet* kunnat användas istället för både miljö och hållbarhet

Den valda metoden ger också upphov till en annat inherent validitetsproblem:

operationaliseringen av intervjuguiden. Ovan tangeras också detta ämne, men det är relevant att diskutera att en intervjuguide per definition bidrar med en operationaliseringsproblematik i och med att teoretiska begrepp har omformats till konkreta frågor för att det ska vara möjligt att bygga ett samtal kring dem. Här lades tonvikt vid det levande samtalet och förtroendet mellan författaren och intervjupersonen, varför teoretiska begrepp aktivt undvikits att användas under intervjuerna. Av naturliga skäl, det vill säga på grund av att dynamiken på samtalet i intervjusituationen måste beaktas, har inte raka frågor ställts och inte heller raka frågor förväntats från intervjupersonerna, utan tonvikten har legat vid att uppnå en avslappnad dialog mellan författaren och intervjupersonen där förtroende är ett centralt element.

Ytterligare en validitetsaspekt är möjligheten att intervjupersonerna inte lämnar sanningssena uppgifter. Ett konkret exempel på detta är frågan i intervjuguiden som gäller

vilka tidshorisonter som finns för miljöåtgärder i kommunen, där det möjligen kan ligga i en politikers intresse att säga att de har ett långsiktigt perspektiv och att mandatperioder eller val inte spelar någon större roll för vilken politik de väljer att föra. Även om det är personliga tankemönster som vill undersökas är det en risk att detta självintresse påverkar vilka svar som ges i intervjusituationen. Det resonemang som fördes och botemedel som identifierades för denna problematik påpekas ovan och innebar att erbjuda intervjupersonerna anonymitet. Reliabilitet i förhållande till uppsatsens metod kopplas i detta fall främst till författarens noggrannhet vad gäller intervjusituationen, kodning och analys av resultat. Denna problematik har adresserats genom att intervjun har spelats in och kompletterats av minnesanteckningar för författaren. Intervjuerna har sedan transkriberats noggrant för att sedan kodas. Kodningen av resultaten har upprepats för att i största möjliga mån få tillförlitliga resultat.

3.5 Etiska överväganden

En grundläggande forskningsetisk princip är att de personer som deltagit inte ska gå att identifiera i uppsatsen. Även om intervjupersonerna tillfrågades om anonymitet och ingen av dem begärde detta, så har intervjupersonerna inte nämnts vid namn i denna uppsats, utan tilldelats epitet i form av "intervjuperson". De ämnen som hanterats under intervjuerna har inte ansetts vara särskilt känsliga, men författaren har ändå valt att hålla fast vid anonymiteten hos intervjupersonerna och författarens ställning är att namnen på intervjupersonerna inte ska gå att urskilja från denna uppsats. Vidare har visst empiriskt material utelämnats på grund av att det ansågs vara för känsligt för att inkluderas i uppsatsen. Detta har fått som konsekvens att materialet inte har transkriberats utan enbart finns inspelat.

4. Resultat

Nedan kommer uppsatsens resultat att redovisas tematiskt efter uppsatsens tre frågeställningar, vilka också har förekommit som teman i intervjuguiden. Följaktligen består detta kapitel av tre centrala delar:

- Politikens självupplevda ansvar;
- Mitigation eller anpassning? samt
- Kortsiktiga intressen.

Resultatframställningens tre delar är i sin tur disponerade efter samma indelning som intervjuguiden har. Detta innebär att resultaten under varje tema presenteras i samma ordning som frågorna förekommer i intervjuguiden. Avslutningsvis sammanfattas de mest relevanta resultaten under en separat rubrik.

4.1 Politikerns självupplevda ansvar

Hur enskilda politiker uppfattar detta ansvar har under intervjuerna ställts i relation till andra relevanta aktörer som kan tänkas vara involverade på ett eller annat sätt i detta arbete. Intervjuerna har involverat frågor om både generellt ansvar och ansvar mer specifikt relaterat till klimatanpassning av dricksvattenförsörjningen. Detta kan ses bland annat genom att intervjuguiden utformats på ett sådant sätt att den inte enbart har haft direkta frågor om den enskilda politikerns ansvar, utan även frågor som rör samarbete och andra aktörers ansvar i frågan. Som en naturlig följd av detta så kommer även denna framställning att följa samma mönster. Den del av intervjun som involverade frågor kring ansvar inleddes med två direkta frågor gällande vilka i kommunen som ansvarar för dricksvattenförsörjning respektive klimatanpassning. Efter detta frågades intervjupersonerna hur en fråga som involverade både dricksvattenförsörjning och klimatanpassning skulle hanteras på kommunalpolitisk nivå. Utöver detta ombads intervjupersonerna också att identifiera andra aktörers ansvar i relation till sig själva, både i allmänhet och mer intimt kopplat till klimatanpassning av dricksvattenförsörjningen.

På den första frågan, vilka som ansvarar för dricksvattenfrågor i kommunen, bejakas det formella politiska ansvaret hos intervjupersonerna. Intervjuperson 2 och 3 får exemplifiera detta när de säger: *“Dricksvattenfrågan, där är ju vi ytterst ansvariga”* (intervjuperson 3) samt *“politikerna har ju det yttersta ansvaret”* (intervjuperson 2). I och med att de politiker som söktes upp för studien har varit de som är ansvarig nämnd för dricksvattenförsörjningen är detta inget förvånande. Det framhålls också att det är kommunstyrelsen som fattar besluten, men att den facknämnd där de är aktiva är första instans för att bereda frågan (intervjuperson 4). Den andra frågan, vilka som ansvarar för klimatanpassningsåtgärder ger svar som inte är lika definitiva och konkreta. Svaren tenderar föregås av en viss tvekan inför vilken facknämnd som ansvarar för sådana frågor. Svaren kan exempelvis hänvisa till en annan facknämnd i kommunen och i vissa fall tycks det inte finnas någon facknämnd som ansvarar för den typen av frågor:

“Det var en svår fråga. Alltså jag kan bara tänka såhär att... ja... egentligen är det nog kommunstyrelsen som har hand om det här, faktiskt” (intervjuperson 1)

Intervjuperson 2 illustrerar denna tvekan ytterligare: *“Jag tänker att det ligger nog på miljö och bygg”*. Även mer raka svar på frågan förekommer. Intervjuperson 5 menar exempelvis att det är kommunfullmäktige som ansvarar för den typen av frågor. En tvekan inför vilka som är ansvariga för den här typen av frågor behöver inte vara alarmerande i och med att det i många fall ligger utanför respektive facknämnds expertisområde. Det är dock när frågan kring hur en fråga som kombinerar både klimatanpassning och dricksvattenförsörjning ställs som vi på ett tydligare sätt kan se att det saknas ett konkret politiskt tillvägagångssätt för att bereda sådana frågor. Flera av intervjupersonerna tvekar inför frågan och tycks inte ha behövt kombinera dricksvattenförsörjning och klimatanpassning tidigare. Intervjuperson 6 får exemplifiera uppfattningen av detta när hen säger att *“Jag kan tänka mig att man bereder i den här Framtida Utvecklingsberedningen och sen fullmäktige i det”*. Ytterligare prov på detta ger intervjuperson 2 när hen ställs frågan hur det hade gått till rent praktiskt att hantera en sådan fråga:

“...då hade vi väl fått till en grupp med kompetens från de olika avdelningarna som behövs som hade fått slå sina kloka huvuden ihop och ha en lösning och sen så presenteras det för politikerna.”

Mer tydliga svar förekommer även här, i detta fall från intervjuperson 4:

“Vi ansvarar för klimatanpassning av våra egna anläggningar. Jag upplever att det är stadsbyggnadskontoret som äger klimatanpassningsfrågan för den fysiska miljön i stan i allmänhet. Trafikkontoret utför såklart sina bitar och park och natur sina bitar.”

Här kan vi se tecken på att politiker i en större kommun, som exempelvis intervjuperson 4, tycks vara mer förtrogna med den här typen av frågor. Samarbete mellan de olika politiska instanserna lyfts dock generellt fram, vilket innebär att denna fråga förmodligen hade lösts genom samverkan mellan ansvariga facknämnder. Detta gör att förfarandet troligen hade utformats beroende på problemets karaktär. I förlängningen innebär det också att det kan saknas en formell struktur för hur en fråga rörande klimatanpassning av dricksvattenförsörjning hade hanterats från ett politiskt håll, men att det ändå finns en medvetenhet kring klimatanpassningen som sådan. En oklar ansvarsfördelning bland facknämnderna skulle dock kunna innebära att den enskilde politikern har svårt att identifiera sitt eget ansvar i frågor som rör klimatanpassning av dricksvattenförsörjning.

Intervjupersonerna fick sedan besvara frågan hur de ser på sitt ansvar som enskilda politiker. Det uppfattades bland annat som svårt för dem själva i sitt arbete att ta ansvar för klimatanpassningen eftersom den upplevs som en global fråga och således också bör hanteras på en högre nivå. Intervjuperson 1 menar exempelvis att *“jag tror att det (klimatanpassningen) är för globalt”*. Här kan vi alltså se tecken på att

dricksvattenförsörjningen verkar ha en tydligare lokal förankring medan klimatanpassningen kan uppfattas som ett mer globalt problem. Andra menar att politikerns ansvar har en formell karaktär. Som exempel kan intervjuperson 5 nämnas: *“Det är ju just myndighetsutövningen då. Det är väl det som är mitt ansvar”*. Ur citatet kan vi skönja hur den formella biten av det politiska ansvaret speglas. Vidare talar också intervjuperson 3 om det ansvar politiker har i relation till allmänheten:

“Jag har alltså, jag har väl det yttersta ansvaret. Jag tänker att människor förväntar sig väl att vi löser det här och att vi är valda och det finns ju ett formellt ansvar för Kretslopp- och Vattennämnden att hantera vissa skyfall, alltså inte de allra största. Misslyckas vi med det så är det ju jag som har ansvar för det, inte minst som ordförande. Det är också att vara ytterst ansvarig, att alla andra nämndledamöter får tillräckligt med information så att de kan ta sig ansvar, så jag är ju extra ansvarig”

Intervjuperson 3 pratar om förväntningar hos allmänheten, vilket indirekt också behandlar att politiker ska förvalta det ansvar som givits dem. Dessutom, som ordförande för sin facknämnd, har denne ytterligare ett ansvar att informera sina kollegor. Funktionen hos politikern kan alltså upplevas som förvaltare av det ansvar som givits till dem i egenskap av förtroendevalda representanter för folket – även när det gäller frågor som ligger längre fram i tiden. Intervjuperson 4 exemplifierar den kronologiska dimensionen av ansvaret ytterligare:

“Jo men det är klart att vi alla som är politiker i detta har ett ansvar för det vi gör är bra klimatmässigt och hållbart framåt”

Politiker kan då anses ansvara för kortsiktigt och långsiktigt strategiska frågor i den lokala kontexten. Intervjuperson 1 konkretiserar detta vidare genom att påpeka att *“de strategiska miljöfrågorna ligger under miljönämnden”*. Gemensamt för dessa uttalanden är att de behandlar den formella dimensionen av ansvaret, men utöver detta framkommer också ett informellt ansvar – att det ligger på var och ens ansvar, såväl politiker, tjänstemän som medborgare, att påtala eventuella problem och att fungera som “visselblåsare” (intervjuperson 1) och att politikerns ansvar inte behöver skilja sig nämnvärt från ett medborgaransvar: *“Skiljer sig det här egentligen från mitt ansvar som individuell medborgare har?”* (intervjuperson 1). Politikerns ansvar kan sägas vara av olika karaktär: dels kan ansvaret involvera en strategisk dimension som innebär att bestämma vilken riktning politiken i kommunen ska ta, dels kan den innebära ett civilt ansvar som inte skiljer sig från det ansvar varje medborgare har.

Hur uppfattas ansvaret när det specifikt gäller klimatanpassning av dricksvattenförsörjning? Ett framträdande tankemönster är att intervjupersonerna på ett eller annat sätt uttrycker att dricksvattenförsörjning tas för givet att den ska fungera. Detta exemplifieras på ett mycket explicit sätt genom att intervjuperson 4, när uteblivna preventiva åtgärder för dricksvatten i Mellansverige påtalas, säger att:

“Jag tror att både allmänhet och politiker har tagit dricksvattnet för givet, det kommer ju bara ur kranen”

Intervjuperson 1, 2 och 3 uttrycker på samma sätt, om än med olika ordval, hur dricksvattenfrågan i många fall har fungerat bra och därför i någon mån har negligerats. Dricksvattenbristen i Mellansverige tas återigen upp som exempel när Intervjuperson 4 menar att det finns en mängd åtgärder som kan vidtas av den kommunala förvaltningen, men att det inte gjorts på grund av att dricksvattenfrågan inte diskuteras. Det tycks alltså finnas en uppfattning om dricksvattenfrågan som en fråga som inte behöver adresseras, möjligen som något självgående. En tänkbar anledning till detta hittas i andra svar från intervjupersonerna, där det påpekas att klimatanpassningsfrågan inte uppfattas som en politisk fråga, utan snarare som en teknisk sådan (intervjuperson 4). Ytterligare en tänkbar anledning till varför frågan inte diskuteras kan vara att klimatanpassning av dricksvattenförsörjning har en apolitisk karaktär. Detta illustreras också av intervjuperson 4:

“...just anpassningarna har inte riktigt kommit till den konkretionen än att det har uppstått någon verklig politisk konflikt, men det är klart att sen när vi väl börjar diskutera hur mycket hårda ytor, hur mycket parkeringar och sånt, så uppstår ju det hur mycket asfalt det ska ligga i stan så uppstår det direkt en konflikt kring bilen och trafiken.”

Klimatanpassningsfrågans abstrakta natur tas här upp, och framhålls också som en av anledningarna till att frågan inte har en tillräckligt stor konfliktyta för att vara värd att debattera. Detta skulle kunna vara ett tecken på att politiker känner ett ansvar för den här typen av frågor, men att detta ansvar inte bejakas i samma utsträckning när det gäller just klimatanpassning av dricksvattenförsörjning.

När förvaltningens ansvar i förhållande till politikerna själva diskuteras tillskrivs den en viktig roll av samtliga intervjupersoner. Generellt kan ses en stor tilltro till dess förmåga att identifiera problem och vidta adekvata åtgärder. Det uttrycks också att kompetensen hos förvaltningen är god och att de är nöjda med samarbetet mellan facknämnd eller bolagsstyrelse och förvaltning. När respondenterna får frågan vilket ansvar förvaltningen kan tänkas ha påtalar flera att de själva *“inte kan vara experter på alla områden”* (intervjuperson 3) eller att *“tjänstemännen har kunskaps- och kompetensansvaret”* (intervjuperson 2) och att det därför ligger på förvaltningens ansvar att förse dem med information så att de kan ta beslut som i sin tur hjälper förvaltningen i sitt arbete. Det ansvar förvaltningen anses ha är alltså informanternas tämligen överens om. De tillskriver förvaltningen ett dels informativt och dels ett implementerande ansvar. Förfarandet när åtgärder beslutas tycks innebära att ansvarig förvaltning identifierar ett problem, påtalar detta problem för politikerna, låter politikerna fatta beslut, medan förvaltningen sedan implementerar detta beslut.

När det kommer till den regionala nivån och Länsstyrelsens ansvar för klimatanpassningen av dricksvattenförsörjningen blir flera av intervjupersonerna tveksamma och svaren blir mer

svävande och generella. Länsstyrelsens ansvar beskrivs exempelvis som *“svårbegripligt”* (intervjuperson 5) eller att intervjuperson 1 säger att *“jag måste erkänna att jag inte är så insatt i Länsstyrelsens organisation”*. Det nationella, statliga, ansvaret tycks däremot vara tydligare, något som bland annat påtalas av intervjuperson 5, som menar *“att de är ju den lagstiftande församlingen, så det är ju därifrån de kommer, de stora besluten”*. Här går det att skönja ett strategiskt ansvar hos stat. Det är möjligt att samma dynamik också hittas där – att statens ansvar, analogt med den lokala politikerns dito, förväntas vara mer strategiskt. Svaren som fås syftar dock inte direkt på klimatanpassning av dricksvattenförsörjning, utan är mer generella av sin natur. Detta kan tyda på att det saknas en konkret uppfattning om hur klimatanpassning av dricksvattenförsörjning ska hanteras på en regional eller nationell nivå. Bland intervjupersonerna går det att hitta en röd tråd om den formella uppdelning som finns mellan fattade (politiska) beslut och implementeringen av dem. Det är dock värt att påpeka att när intervjupersonerna svarar på vilket ansvar de själva kan ha, i egenskap av enskild politiker, skiljer sig svaren mer från varandra. Flera av intervjupersonerna pratade om det särskilda ansvar som facknämnd eller styrelse har i klimatanpassningen av dricksvattenförsörjningen, medan andra valde att påtala att ansvaret inte skiljde sig nämnvärt från det som man hade som *“individuell medborgare”*. Sammanfattningsvis får frågeställningen *“Hur ser lokalpolitiker i högexponerade kommuner på sitt ansvar i arbetet med klimatanpassning av dricksvattenförsörjning?”* ett klivet svar. Å ena sidan bejakas ett generellt strategiskt ansvar för de politiska frågorna i kommunen, men å andra sidan relateras inte detta ansvar konkret till klimatanpassningen av dricksvattenförsörjningen. Möjligen kan detta tänkas bero på att den lokala klimatanpassningen ses som en alltför global, teknisk eller apolitisk fråga.

4.2 Mitigation eller anpassning?

Uppsatsens andra tema behandlar huruvida lokal politik i större utsträckning handlar om mitigation snarare än om klimatanpassning. Frågorna involverade vilka som är de mest framträdande miljöfrågorna i kommunen, om det är någon typ av miljöfråga som får mer plats än andra, vilka det är som styr att miljöfrågor tas upp, vilka miljöfrågor som efterfrågas av väljare samt vilken typ av hållbarhetsrelaterad åtgärd de tror hade varit lättast att få igenom i kommunen.

När intervjupersonerna tillfrågas vilka som är de aktuella miljöfrågorna i kommunen tenderar svaren involvera mitigationsåtgärder. Intervjuperson 1 pratar till exempel om en övergång från färjor med fossila bränslen till färjor som går på elektricitet. Ett annat exempel på detta hittar vi när intervjuperson 3 refererar till *“klimatfrågan”* och intuitivt kopplar den till mitigationsåtgärder:

“Klimatfrågan, jag tror att det är klimatfrågan som är dominerande[...] Men vi kanske inte har presenterat sådana lösningar som faktiskt löser det, så jag vet inte om man har någon större efterfrågan, och sen så kan det ju komma på tvärs med ganska lokala intressen, alltså att man vill gärna se en vindkraftsutbyggnad, men

kanske inte här, kanske inte i Göteborgs hamn till exempel. Man vill gärna se andra trafiklösningar men just jag behöver ta min bil”

Vi kan uttyda att själva kärnan kring klimatförändringar kretsar kring koldioxidminskning, eller “att bli koldioxidneutrala”, som intervjuperson 1 uttrycker det. Samma person kopplar också begreppet klimatanpassning till mitigationspolitik:

“Frågan är ju på ett kommunalt plan hur vi skulle, borde kunna prata om klimatanpassning? Vi gör väl det indirekt genom det här som vi pratade om förut. Vi vill ha eldrivna färjor. Alltså det är klimatanpassningsåtgärder, fast jag tror inte att vi gör det så himla medvetet”

Vi återkommer här till fallet med de eldrivna färjorna och ser att en mitigationsåtgärd i detta fall identifieras som en klimatanpassningsåtgärd. I det här fallet är det exempelvis tänkbart att personen i fråga inte känner till begreppet klimatanpassning, men kan likasåväl tyda på att anpassningsåtgärder inte är lika aktuella som mitigationsåtgärder. En trend som identifieras i intervjuerna är att det intuitiva tänkandet, när åtgärder relaterade till klimatförändringar diskuteras, tycks handla om mitigation snarare än anpassning.

Utöver vilka typer av miljöfrågor som är aktuella i den kommun de verkar, fick intervjupersonerna också svara på om de upplevde att vissa miljöfrågor fick mer plats än andra. När intervjupersonerna svarar på denna fråga finns det en koherens i svaren; även dessa svar tenderar handla om mitigationspolitik. Explicit nämns övergång till biogasbränsle (intervjuperson 6), VA-frågor (intervjuperson 5), koldioxidminskning (intervjuperson 4), trafik (intervjuperson 3) samt återvinningsfrågor (intervjuperson 3 och 2). Inte i något av fallen nämns anpassningsåtgärder som de miljöåtgärder som får mest plats. Intervjuerna behandlar också från vilket håll miljöåtgärder initieras. Svaren tyder på att miljöfrågor i de flesta fall inte tycks komma från allmänheten – intervjuperson 1 menar exempelvis att “*Det (miljöarbetet) är förtroendemannadrivet*”. Ytterligare prov på detta visar intervjuperson 4 när hen tillfrågas om hållbarhetsinitiativ kommer inifrån:

“Det är väl så som kommunalpolitiker i nämnd, så är trycket från allmänheten ganska begränsat alldeles oavsett fråga. Det ska vara stora frågor för att det ska märkas. Det är ju så som det visas var allmänheten står någonstans. Så nej, det skulle jag inte säga att det kommer inifrån, men det kommer inte direkt från allmänheten. Den kanalen är ganska så stilla”

Här finns prov på två olika arbetssätt: intervjuperson 1 menar att hållbarhetsarbetet är “förtroendemannadrivet”, något som tolkas som att politisk representation står för att driva hållbarhetsfrågor, medan intervjuperson 4 menar att det på samma sätt kommer från annat håll än det allmänna, men inte det specifikt från politiken. Det är möjligt att hen syftar på att förvaltningen driver dessa frågor, något som också skulle stämma överens med det som beskrivs ovan om klimatanpassningsfrågan som apolitisk.

Intervjupersonerna fick sedan välja mellan två hållbarhetsåtgärder på basis av vilken de hade trott varit den enklaste att få igenom i kommunen. Intervjupersonerna gavs ett exempel på en mitigationsåtgärd som hade inneburit stora utsläppsminskningar och ett exempel på klimatanpassning som hade inneburit försäkran mot framtida effekter av havsnivåhöjning. Bland dem som valde mitigationsåtgärden lyftes att frågor kring luftkvalitet är mer konkreta (intervjuperson 1) och att allmänheten anser att mitigationsåtgärder behöver komma före anpassningsåtgärder i ett pedagogiskt syfte (intervjuperson 3). Däremot menar flertalet av intervjupersonerna att klimatanpassningsåtgärden är den åtgärd som hade varit lättast att få igenom. Detta på grund av att klimatanpassningsåtgärden exempelvis inte påverkar människors vardag i samma utsträckning som mitigationen (intervjuperson 4), att ett program för förbättrad luftkvalitet redan finns (intervjuperson 5) eller att man har en identifierad rasrisk i Göta Älv (intervjuperson 6).

På det stora hela tycks frågor som rör mitigation vara mer frekvent förekommande i den kommunala politiken än klimatanpassning. I ett fall tycks intervjupersonen inte vara bekant med begreppet, utan refererar till klimatanpassning som en mitigationsåtgärd. Vidare tycks den lokala hållbarhetspolitiken inte vara efterfrågad i form av konkreta frågor hos väljare, vilket således gör det svårt att utröna om mitigation eller klimatanpassning är det som efterfrågas mest, även om intervjuperson 1 och 2 uppger att klimatfrågan efterfrågas i Göteborgs Stad. Det finns olika svar på vilken typ av åtgärder som hade varit lättast att genomdriva i en kommun. Mitigationsåtgärder nämns som exempelvis mer konkreta medan klimatanpassningsåtgärder bland annat anses ha en mindre påverkan på allmänhetens vardag. Sammanfattningsvis kan sägas att frågeställningen "Handlar lokal politik mest om mitigation eller anpassning?" här besvaras genom att anpassningsåtgärder intuitivt inte ses av politiker som ett gångbart alternativ när åtgärder för att stävja effekterna av klimatförändringar ska göras. Således bedöms också lokal hållbarhetspolitik i större utsträckning handla mer om mitigation än anpassning.

4.3 Kortsiktiga intressen och klimatanpassning av dricksvattenförsörjning

Uppsatsens tredje tema handlar om hur kortsiktiga intressen kan tänkas påverka klimatanpassningsarbetet med dricksvattenförsörjningen på lokal nivå. Frågorna som ställts till intervjupersonerna har involverat hur klimatanpassning ser ut som politisk fråga, om klimatanpassning är en viktig fråga för väljare samt hur tidsplanerna för miljöåtgärder ser ut i kommunen.

Den första intervjufrågan som diskuterades rörde hur klimatanpassningen ser ut som fråga och om den diskuteras frekvent. Här upplevs av vissa klimatanpassningen av dricksvattenförsörjningen som något som diskuteras relativt sällan. Intervjuperson 2 uppger exempelvis att hen aldrig har hört frågan tas upp i kommunfullmäktige. Intervjuperson 5 lyfter också detta och menar att det sällan är konkreta diskussioner som involverar klimatanpassning. De två intervjupersonerna från Göteborgs Stad ger emellertid en annan bild. Intervjuperson 3 säger exempelvis: "*Ja... alltså det tycker jag, men sen är ju frågan om*

det är för att jag rör mig i de miljöerna där det pratas”. Intervjuperson 4 är inne på samma spår: *“Vi (nämnden) gör ju det, men det är sällan vi pratar om det i fullmäktige”*.

När frågan om det finns konkurrerande intressen framhålls bland annat “mångfalden av intressen” (intervjuperson 1). Intervjuperson 1 utvecklar:

“Alltså, det är ju så oerhört många olika frågor som ska passera igenom en kommunstyrelse. Det blir i någon mening för globalt och för övergripande. Ibland brukar man ju vara elak mot oss politiker i kommun och säga att vi bara sysslar med cykelställspolitik, alltså de här konkreta, näraliggande frågorna, men det ligger något i det. Det är dem det går att ta på och som är väldigt konkreta. Det är dem grannen eller medborgaren ringer om – dagens frågor, mer än morgondagens och nästa generations frågor. Faktiskt är det så”

Detta ligger i linje med vad som tidigare beskrivits, att frågan kring klimatanpassning uppfattas som abstrakt och därför inte lätt att relatera till för väljare eller politiker. Intervjuperson 2 lyfter på ett explicit upp en annan aspekt av klimatanpassningsfrågornas abstrakta natur:

“Krasst så handlar det mycket om att man vill vinna val, vi vinner inte val med den abstrakta frågan i vårt lilla brukssamhälle”

Här finner vi ytterligare ett tecken på att klimatanpassningsfrågan är abstrakt, men också att detta kan påverka vilken politik som förs. Intervjuperson 4 poängterar också detta: *“Klimatanpassningen är ju en trist fråga, inget som man vinner val på”*. Detta visar att mandatperioder kan spela en relevant roll när det kommer till vilken politik som förs i allmänhet, och i synnerhet politik som gäller klimatanpassning av dricksvattenförsörjning. Ytterligare anledningar till varför klimatanpassningsfrågan prioriteras ned tas upp av intervjuperson 3 som menar att klimatanpassningsfrågorna *“ligger långt ifrån väljarnas vardag”* och att *“man har inte riktigt sett konsekvenserna av klimatförändringar ännu”*.

På frågan om det finns konkurrerande intressen till klimatanpassningen av dricksvattenförsörjningen lyfts frågor som dagis (intervjuperson 4), migration (intervjuperson 3), och ekonomiska aspekter (intervjuperson 1, 2 och 6). De frågor som nämns och står i konflikt till klimatanpassningsfrågan tycks handla om vardagsfrågor för den enskilda medborgaren. Att sådana frågor är av vikt lyfts ytterligare fram av intervjuperson 2:

“Din kommun är ju inte för dig på det här stora, abstrakta nivån, utan den är ju verkligen på den nivån ‘vad kan du göra för mig i det dagliga?’”

På den vardagliga nivån antas alltså inte klimatanpassningen av dricksvattenförsörjningen befinna sig, utan bedöms vara en fråga som bör hanteras på en annan nivå i samhället, möjligen på en statlig nivå. Intervjuperson 2 pratar exempelvis om att den här typen av frågor

kan spela in för väljare när det gäller nationella val, men inte när det gäller på kommunal nivå:

“Om du ska rösta på ett parti till riksdagen för regeringsställning, då kan du tänka hur de jobbar för miljön – hur jobbar de för klimatanpassning – men när du ska välja ett parti i din kommun så funderar du inte på klimatanpassning”

Intervjupersonerna ombads också svara på frågan om de trodde klimatanpassning av dricksvattenförsörjning var en viktig fråga för väljare. Det tankemönster som uppvisas tyder på att klimatanpassningen upplevs vara en viktig fråga för väljare. Även här identifieras hur klimatanpassningens abstrakta karaktär påverkar det lokala politiska intresset:

“Ja, det är det ju. Både ock. Men det är inte en valvinnare och därför blir det ingen valfråga.” (intervjuperson 4)

Det påpekas också att det finns ett generellt intresse för miljöfrågor av intervjuperson 6, medan intervjuperson 1 menar att det säkert går att hitta personer som är tematiskt intresserade av exempelvis havsnivåhöjning. Intervjuperson 2 menar, vilket även påpekas ovan, att väljare har ett intresse för frågan, men att den inte är relevant på lokal nivå. Intervjuperson 5 menar också att det finns en medvetenhet om havsnivåhöjning i hans bekantskapskrets och att frågorna kan tänkas bli mer aktuella i framtiden. I svaren kan skönjas något av en diskrepans, där klimatanpassningsfrågor verkar vara viktiga för väljarna, men att de inte i någon större utsträckning tycks formuleras som krav på politiker. Det är möjligt att detta ånyo går att härleda till klimatanpassningsfrågans abstrakta karaktär och att de ännu uteblivna effekterna från klimatförändringarna gör att den inte konkretiserats.

Intervjupersonerna ställdes också frågan vilka tidsplaner miljöåtgärderna i kommunen hade. Detta är en fråga som ger breda svar och involverar såväl mandatperiodslånga som hundraåriga tidsplaner. Intervjuperson 1 lyfter exempelvis fram att miljöåtgärder inte skiljer sig nämnvärt från andra kommunala frågor, utan är lika långa som mandatperioder. Samma person menar också att långsiktiga mål tenderar bli alltför “runda i kanten” och inte tillräckligt explicita. Intervjuperson 6 talar också om mandatperioder som viktiga för vilka tidshorisonter som sätts upp. Intervjuperson 2 lyfter dock fram att de jobbar efter tioårsplaner i enlighet med de mål som Göteborgsregionens Kommunalförbund satt upp. Intervjuperson 4 nämner dock längre perspektiv på miljöåtgärder med tidshorisonter på upp till hundra år. Intervjuperson 5 tycks vara av samma uppfattning och menar att det finns alla slags tidshorisonter för miljöåtgärder, det vill säga både långa som korta. I sammanhanget är det tänkbart att politikernas egenintresse spelar in och att det möjligen inte ligger i politikernas intresse att uttryckligen säga att mandatperioder och val spelar roll för vilka frågor de driver, utan att den hellre vill förmedla en bild om exempelvis det långsiktigt hållbara samhället. Frågeställningen “Hur påverkar kortsiktiga intressen arbetet med klimatanpassning av dricksvattenförsörjning?” tycks utifrån intervjuerna få ett blandat svar. Klimatanpassning av dricksvattenförsörjning verkar påverkas av politiska intressen som är mer kortsiktiga.

Exempel på dessa är mandatperioder och i förlängningen val som gör att klimatanpassningen inte prioriteras i samma utsträckning som mer kortsiktiga frågor. Andra anledningar som nämns har med klimatanpassningens karaktär att göra. Den upplevs av intervjupersonerna ligga långt ifrån väljarnas vardag och inte vara tillräckligt konkret formulerad för att väcka väljarnas, eller politikernas, intresse. Vidare tas också den kronologiska aspekten upp, som innebär att de eventuella konsekvenser som kan drabba väljarna om inte åtgärder vidtas ligger långt fram i tiden och därför inte heller ägnas lika stor uppmärksamhet som de mer konkreta och aktuella frågorna. Det ska dock anmärkas att det också tycks finnas miljöåtgärder där upp till hundraåriga tidsplaner finns.

5. Slutsatser

Syftet med denna uppsats är att beskriva hur lokalpolitiker i högexponerade kommuner uppfattar klimatanpassning av dricksvattenförsörjning i relation till ansvar, samt att undersöka två möjliga faktorer som kan tänkas påverka denna uppfattning. Ovan har redogjorts för resultaten i denna uppsats. Hur kan dessa förstås i relation till tidigare forskning och i ett större perspektiv? Vilka slutsatser kan vi dra av dessa resultat?

Frågeställningen *Hur ser lokalpolitiker i högexponerade kommuner på sitt ansvar med klimatanpassning av dricksvattenförsörjning?* kan anses få ett något tvetydigt svar. En av förutsättningarna för uppsatsen var att blottlägga de tankemönster som fanns relaterat till ett konkret fall, nämligen klimatanpassning av dricksvattenförsörjning. Vissa resultat pekar mot att vara i linje med tidigare forskning, där exempelvis Hjerpe et al. (2015) rön om klimatanpassningen som global, apolitisk och teknisk fråga kan nämnas. Viktigt att påpeka här är att de frågor som ställdes direkt relaterat till klimatanpassning av dricksvattenförsörjning präglades av osäkerhet inför vilka institutioner som ansvarade för vilka frågor och hur en sådan fråga hade hanterats, vilket kan visa på en otydlig ansvarsfördelning av frågan som sådan, vilket i förlängningen kan detta innebära att dessa frågor inte adresseras. Här kan dras paralleller till risk governance och den vikt som läggs vid ansvaret och samarbetet av Bendz (2016), men även att risk governance i vissa fall påverkas av odefinierat ansvar (Boholm & Prutzer, 2017). När det gäller den mer specifika frågan om klimatanpassning av dricksvattenförsörjning så ges av studien alltså inget konkret svar. Detta på grund av att svaren hos intervjupersonerna präglas av osäkerhet kring just denna fråga. Osäkerheten kring hur politikerna ser på sitt eget ansvar i frågan kan dock vara ett fynd i sig och ge upphov till en diskussion kring vad orsakerna till detta är. Om det beror på att frågan inte efterfrågas av väljare och på det sättet inte framkallar en medvetenhet hos politiker eller om politiker inte gör frågan attraktiv för väljare är svårt att utröna av våra resultat, varför vidare studie av detta kan vara av vikt. Detta behöver inte innebära att arbetet med klimatanpassning av dricksvattenförsörjning är obefintligt, utan möjligen att sådana åtgärder inte passerar genom politiska instanser innan de implementeras. Detta kan dock vara problematiskt om dessa frågor inte ges utrymme. Detta i och med att det från nationellt håll (SOU 2016:32, s. 134 f) påpekats att sådana åtgärder i framtiden kommer att bli nödvändiga och där arbetet med klimatanpassning av dricksvattenförsörjning redan borde ha startat.

Uppsatsens andra frågeställning, *Handlar lokal politik mest om mitigation eller anpassning?*, ges ett mer entydigt svar som pekar mot att mitigationsåtgärder är den åtgärd som intuitivt vidtas när klimatfrågor adresseras. Mitigationen lyfts fram som mer konkret och återigen som mer politisk till sin natur än anpassningsfrågan. Om mitigationsåtgärder anses vara mer av konkreta, men också det intuitiva alternativet för att hantera klimatfrågor, är det möjligt att stora resurser läggs på frågor som får liten egentlig påverkan på lokal nivå. Här går det att knyta an till Granberg och Elander (2007, s. 545 f) som tangerar den *mikroskopiska* påverkan som lokal mitigation har på lokal nivå, jämfört med de lokala risker som identifierats. En

sådan prioritering hade troligen också fått följder för hur ansvaret kring klimatanpassningsfrågan av dricksvattenförsörjning hade uppfattats. Detta eftersom det inte är helt otänkbart att exempelvis lokalpolitiker känner ett större ansvar för en fråga som diskuteras frekvent, vilket verkar vara fallet med mitigationsåtgärder, och som intuitivt kopplas till klimatförändringar – en fråga som i sin tur erkänns stor politisk vikt i intervjuerna. Det är även här värt att påpeka att resultaten i denna uppsats inte kan generaliseras i någon större utsträckning, men att det finns tendenser som tyder på att lokal politik tycks handla mer om mitigation än anpassning.

Uppsatsens tredje frågeställning, *Hur påverkar kortsiktiga intressen arbetet med klimatanpassning av dricksvattenförsörjning?*, besvaras genom att tycks finnas mer kortsiktiga, men framför allt konkreta, intressen som prioriteras över klimatanpassning av dricksvatten, samtidigt som också längre tidshorisonter finns. Detta kan innebära att denna typ av frågor står inför ett legitimitetsproblem som gör det svårt att motivera investeringar i förebyggande åtgärder eftersom det anses finnas med brådskande frågor att hantera från politiskt håll.

Vilka implikationer kan detta få för förvaltningen av dricksvattnet? För kommuner kan detta innebära att ansvar på ett mer tydligt sätt behöver definieras och möjligen också att ett intresse för denna typ av frågor behöver väckas för allmänheten så att åtgärder som involverar klimatanpassning av dricksvattenförsörjning kan genomföras på ett legitimt sätt. Vidare kan det resoneras kring om resultaten i denna uppsats kan hittas i andra kommuner? Anledningen till att studera Västra Götalandsregionen var att denna i framtiden bedöms bli mer påverkad än andra regioner i Sverige, varför också incitament borde finnas för att vidta klimatanpassningsåtgärder. I regioner som inte väntas bli lika påverkade kan det vara så att klimatanpassningsfrågan är än mindre aktuell.

7. Referenser

Aven, T. (2007) "A unified framework for risk and vulnerability analysis covering both safety and security". *Reliability Engineering & System Safety*, 92 (6), 745-754.

Bates, B., Kundzewicz, Z. W., Wu, S. & Palutikof, J. (2008) *Climate Change and Water*. Genève: IPCC.

Bendz, A. (2016) "Guaranteeing Good Drinking Water: Governing Transboundary Risks in Swedish Municipalities". Konferenspaper presenterat på ECPR General Conference, 7-10 september 2016, Prag.

Betsill, M., Bulkeley, H. (2007) "Looking Back and Thinking Ahead: A Decade of Cities and Climate Change Research". *Local Environment* 12(5): 447-456.

Boholm, Å. & Prutzer, M. (2017): "Experts' understanding of drinking water risk management in a climate risk scenario". *Climate Risk Management* 16: 133-144.

Bulkeley, H. (2010) "Cities and the Governing of Climate Change". *Annual Review of Environment and Resources* 35 (1): 229-253.

Delpla, I., Jung, A. V., Baures, E., Clement, M., & Thomas, O. (2009) "Impacts of climate change on surface water quality in relation to drinking water production". *Environment international* 35 (8): 1225-1233.

Ekengren, A-M. & Hinnfors, J. (2012) *Uppsatshandbok: hur du lyckas med din uppsats*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Emelko, M. B., Silins, U., Bladon, K. D. & Stone, M. (2011) "Implications of land disturbance on drinking water treatability in a changing climate: Demonstrating the need for 'source water supply and protection' strategies". *Water research* 45 (2): 461-472.

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A. & Wängnerud, L. (2017) *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 5 uppl. Stockholm: Wolters Kluwer.

Fischhoff, B., Slovic, P., Lichtenstein, S., Read, S., & Combs, B. (1978) "How safe is safe enough?. A psychometric study of attitudes towards technological risks and benefits". *Policy sciences* 9 (2): 127-152.

Förenta Nationerna (1987) *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. Genève: Förenta Nationerna. Tillgänglig: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>

Giddens, A. (1999) "Risk and Responsibility". *Modern Law Review* 62 (1): 1-10.

Granberg, M. & Elander, I. (2007) "Local Governance and Climate Change: Reflections on the Swedish Experience". *Local Environment*, 12(5), 537-548. doi: 10.1080/13549830701656911

Hjerpe, M., Storbjörk, S. & Alberth, J. (2014): "'There is nothing political in it': triggers of local political leaders' engagement in climate adaptation". *Local Environment*, 20(8).

Hunter, P. R. (2003) "Climate change and waterborne and vector-borne disease". *Journal of applied microbiology* 94 (1): 37-46.

IPCC (2014) *Climate Change 2014. Synthesis Report*. Genève: IPCC.

Jonsson, A. C., Hjerpe, M., Andersson-Sköld, Y., Glaas, E., André, K. & Simonsson, L. (2012) "Cities' capacity to manage climate vulnerability: experiences from participatory vulnerability assessments in the lower Göta Älv Catchment, Sweden". *Local Environment* 17 (6-7).

Karlsson, M. (2010) *Göta Älv River Risk Governance: A case study of consensus-style regulation (1653-1264)*. Göteborg: Göteborgs Universitet. Tillgänglig: http://www.cefos.gu.se/digitalAssets/1298/1298667_cefosrapport-2010-1.pdf

Klein, J., Mäntysalo, S. J. (2015) "Legitimacy of urban climate change adaptation: a case in Helsinki". *Regional Environmental Change* 16 (3): 815-826.

Källerfeldt, C., Valen, C., Magnusson, J., Hogdin, S., Bergstedt Söderström, A., Möller, M., Fredriksson, F., Wolme, S. (2012) *Västra Götaland i ett förändrat klimat* (2012:42).

Tillgänglig:

<http://www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2012/2012-42.pdf>

Lindhe, A. (2010) *Risk Assessment and Decision Support for Managing Drinking Water Systems* (Doktorsavhandling, 3119). Göteborg: Chalmers Tekniska Högskola. Tillgänglig: <http://publications.lib.chalmers.se/records/fulltext/129014.pdf>

Länsstyrelsen i Västra Götalands län (2014:40) *Regional handlingsplan för klimatanpassning*. Göteborg: Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Neuvel, J. M. M. & Brink, A. (2009) "Flood risk management in Dutch local spatial planning practices". *Journal of Environmental Planning and Management* 52 (7): 865-880.

Næss, L-O., Bank, G., Eriksen, S. & Vevatne, J. (2005) "Institutional adaption to climate change: Flood responses at the municipal level in Norway". *Global Environmental Change* 15 (2): 125-138.

Runhaar, H., Mees, H., Wardekker, A., Sluijs, J. & Driessen, P. P. J (2012) "Adaptation to climate change-related risks in Dutch urban areas: stimuli and barriers". *Regional Environmental Change* 12 (4): 777-790.

Rådets Direktiv 98/83/EG om kvaliteten på dricksvatten.

SFS 2006:412. *Lag om allmänna vattentjänster*. Stockholm: Miljö- och Energidepartementet.

SLVFS 2001:30. *Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten*. Stockholm: Livsmedelsverket.

SOU 2014:53. *Material i kontakt med dricksvatten: myndighetsroller och ansvarsfrågor*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.

SOU 2016:32. *En trygg dricksvattenförsörjning: bakgrund, överväganden och förslag*. Göteborg: Wolters Kluwer.

SOU 2015:51. *Klimatförändringar och dricksvattenförsörjning*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.

SFS 2009:1426. *Förordning med instruktion för Livsmedelsverket*. Stockholm: Näringsdepartementet.

Storbjörck, S. (2007) "Governing Climate Adaption in the Local Arena: Challenges of Risk Management and Planning in Sweden". *Local Environment* 12 (5): 457-469.

Wols, B. A., & van Thienen, P. (2016) "Impact of climate on pipe failure: Predictions of failures for drinking water distribution systems". *European journal of transport and infrastructure research* 16 (1): 240-253.

Yale University (2016) 2016 *Environmental Performance Index*. New Haven: Yale University. Tillgänglig: http://epi.yale.edu/sites/default/files/2016EPI_Full_Report_opt.pdf

Bilaga 1

Intervjuguide

Inledande frågor

- Kan du presentera dig själv lite kort och berätta hur länge har du varit verksam i politiken?
- Vilken typ av politiska frågor har du ägnat dig mest åt?
- Hur kommer du i kontakt med miljöfrågor i ditt arbete?
- Hur organiseras miljöarbetet i din kommun?

Mitigation eller anpassning

- Vilka typer av miljöfrågor ägnar ni er åt din kommun?
- Känner du att det är någon typ av miljöåtgärder som får mer plats än någon annan?
- Vad är det som styr vilka miljöfrågor som tas upp?
- Vilken typ av miljöfrågor efterfrågas av väljare?
- Om du hade fått välja mellan två åtgärder som innebär:
 - stora utsläppsminskningar och förbättringar av luftkvaliteten
 - din kommun försäkras mot framtida påverkan av havsnivåhöjning
 - Vilken hade du valt?

Hållbarhet och dricksvattenförsörjning

- Ser du några framtida klimatmässiga risker som kan tänkas påverka dricksvattenförsörjningen?
- Finns det några svårigheter med klimatanpassning av dricksvattenförsörjning på lokal nivå?

Ansvar vid klimatanpassning av dricksvattenförsörjning

- Vilka har ansvar för dricksvattenfrågor i din kommun?
- Vilka har ansvar för klimatanpassning i din kommun?
- Finns det något samarbete mellan dessa aktörer?
- Vilket ansvar kan du som individuell politiker tänkas ha i det arbetet?
- Vilket ansvar har:
 - Förvaltning
 - Enskilda tjänstemän
 - Experter
- Hur ser du på den tekniska aspekten av klimatanpassning av dricksvattenförsörjning?
 - Vilka ansvarar för att ta reda på vilka åtgärder som behöver göras?
- Vilket ansvar har:
 - Länsstyrelse
 - Stat
- Hur ser samarbetet ut mellan politiker i din kommun och andra aktörer på

- Nationell nivå
- Regional
- Förvaltning
- Experter
- Finns det några svårigheter med ansvarsfördelningen i denna typ av frågor i din kommun?

Andra politiska intressen

- Hur ser klimatanpassningen ut som politisk fråga?
- Tror du att klimatanpassning är viktigt för väljare?
- Hur ser tidshorisonterna för miljöåtgärder i kommunen ut?

Avslutande frågor

- Är det något mer du vill tillägga som inte har tagits upp?